Polní výroba v datech FADN

Ústav zemědělské ekonomiky a informací, jako jedna z příspěvkových organizací Ministerstva zemědělství, realizuje v rámci činností Kontaktního pracoviště FADN ČR pravidelná roční výběrová šetření hospodářských výsledků zemědělských subjektů. Datová základna FADN (Farm Accountancy Data Network) představuje reprezentativní soubor tržně orientovaných zemědělských podniků, jehož prostřednictvím lze s využitím metody extrapolace interpretovat ekonomické výsledky celého zemědělského sektoru. V současné době se již můžete setkat se změnou FADN na FSDN (Farm Sustainability Data Network), která rozšiřuje datovou základnu o sociální a environmentální údaje.

Letošní rok k zemědělcům příznivý nebyl. Podle druhého odhadu Českého statistického úřadu k 15. červenci 2026 by se měla sklizeň základních obilovin pohybovat kolem 6,4 mil. tun, což je o 16,9 % méně než loni a o 13,1 % méně než pětiletý průměr. Jde o nejnižší úrodu za posledních čtrnáct let. Hektarový výnos obilovin klesl meziročně o 15,1 % na 5,39 t/ha. Za zhoršením stojí především mimořádné jarní sucho a extrémní horka na konci června. Sklizeň řepky, kterou navíc poškodily jarní mrazy, se odhaduje na 808 tis. tun, tedy pokles o 26,1 % pod pětiletý průměr. Aktuálně Kontaktní pracoviště FADN ČR finalizuje sběr dat za vykazovaný rok 2025, jelikož načasování je navázané na uzavřené účetní evidence v podnicích. Data jsou následně odesílána k verifikaci Generálnímu ředitelství Evropské komise pro zemědělství a rozvoj venkova (DG AGRI) a budou k dispozici na začátku roku 2027. Proto v příspěvku přinášíme srovnání a zhodnocení ověřených dat za roky 2023 a 2024 u podniků specializujících se na polní výrobu, která v šetření představuje nejpočetněji zastoupené výrobní zaměření (VZ).

Charakteristika souboru

Podniky výrobního zaměření polní výroba dlouhodobě reprezentují nejpočetnější skupinu v šetření FADN ČR a hospodaří na více než třetině zemědělské půdy (37,7 %), což odpovídá výměře 1 329,4 tis. ha zemědělské půdy v roce 2024. Většina z nich (přibližně dvě třetiny) hospodaří mimo oblasti s přírodními omezeními (ANC). Podniky, které hospodaří v ANC oblastech musí čelit náročnějším podmínkám s produkčním znevýhodněním.

Průměrná výměra zemědělské půdy na podnik se v roce 2024 snížila na 200,6 ha, tj. o 5,4 % oproti roku 2023 (212,0 ha). Rozdíl mezi právní formou podnikání zůstává výrazný – podniky právnických osob (PPO) hospodařily v roce 2024 v průměru na 922,7 ha, podniky fyzických osob (PFO), s trojnásobně vyšším zastoupením ve výběru, na 96,5 ha. Podíl připachtované půdy se meziročně zvýšil na 68,1 % (z 67,4 %). Obiloviny i nadále představují nejvýznamnější skupinu plodin z hlediska osevní plochy, jejich podíl se meziročně snížil na 52,1 % z 53,3 %. Podíl ostatních polních plodin a krmných plodin mírně vzrostl. Vstup pracovní síly (AWU/100 ha) se meziročně snížil z 1,70 na 1,67, což odráží rostoucí využívání mechanizace a technického vybavení podniků.

Na výsledcích roku 2024 se podepsal jak nepříznivý cenový vývoj, tak počasí. Období od září 2023 do září 2024 bylo srážkově nadprůměrné (124 % dlouhodobého normálu). Jarní období přineslo výrazné teplotní výkyvy a brzký nástup vegetace, poté následovaly lokální mrazy, které poškodily plodiny. V průběhu léta se střídala teplá a suchá období s mimořádnými srážkami a záplavami v polovině září 2024, které zasáhly zejména východní a jižní část republiky.

Meziroční srovnání produkce

Hodnota celkové produkce podniků polní výroby přepočtená na hektar zemědělské půdy v roce 2024 činila 37 784 Kč/ha, což představuje meziroční pokles o 13,8 % (z 43 848 Kč/ha v roce 2023). Pokles byl výrazně nerovnoměrný mezi právními formami podnikání: zatímco PFO zaznamenaly pokles pouze o 2,7 % na

31 765 Kč/ha, u PPO činil propad 17,6 % na 42 153 Kč/ha. Menší podniky fyzických osob tak prokázaly vyšší odolnost vůči nepříznivému cenovému vývoji než větší podniky právnických osob.

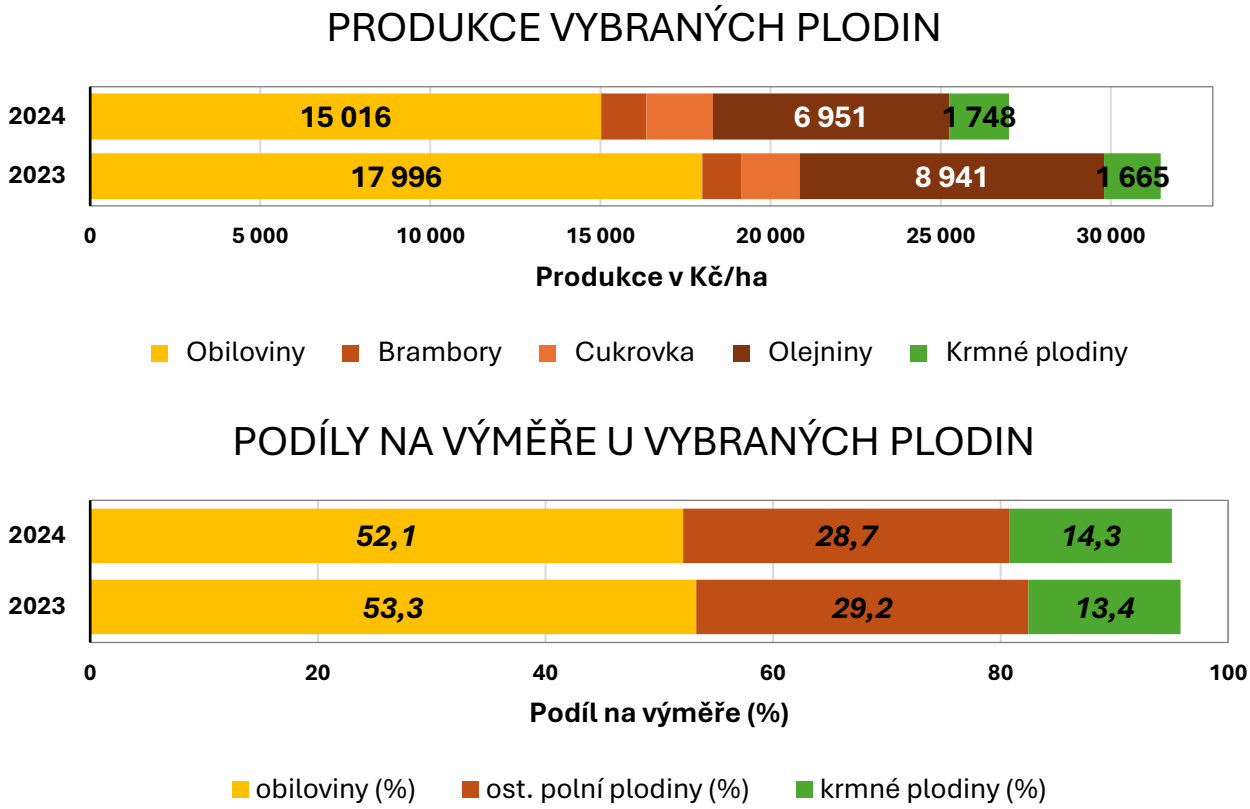
Rozhodující složkou produkce zůstává rostlinná výroba (RV), která se na celkové produkci podílela 79,0 %. Její hodnota klesla meziročně o 13,5 % na 29 856 Kč/ha. Živočišná výroba, která je u tohoto výrobního zaměření již tradičně okrajová (podíl kolem 5 %), zaznamenala nejvýraznější meziroční propad ze všech složek produkce – o 32,4 % na 1 814 Kč/ha, zejména vlivem nižšího objemu prodaných zvířat. Ostatní produkce (zpracování produktů, agroturistika, obnovitelná energie a další doplňkové činnosti) poklesla o 7,8 % na 6 114 Kč/ha a tvoří 16% podíl na celkové produkci.

Struktura rostlinné produkce a výnosy

Obiloviny zůstávají nejvýznamnější komoditou rostlinné produkce, jejich podíl na hodnotě RV se však meziročně snížil z 52,1 % na 50,3 %. Hodnota produkce obilovin klesla o 16,6 % na 15 016 Kč/ha, což odráží jak nižší výnosy, tak pokračující pokles výkupních cen. Průměrný výnos pšenice u podniků polní výroby činil 6,20 t/ha, o 7,5 % méně než v roce 2023 (6,71 t/ha), cena činila 4 707 Kč/t, o 12,6 % míně než v roce 2023 (5 384 Kč/t). Výnos kukuřice na zrno klesl o 3,2 % na 8,32 t/ha, cena poklesla o 12,9 % na 4 694 Kč/t.

Olejniny, druhá nejvýznamnější skupina plodin s podílem 23,3 % na RV (pokles z 25,9 %), zaznamenaly meziroční pokles hodnoty produkce o 22,2 % na 6 951 Kč/ha. Na celorepublikové úrovni se na tomto vývoji podílel především výrazný propad sklizně řepky, která poprvé od roku 2007 klesla pod hranici jednoho milionu tun. Výnos řepky poklesl o 22,2 % z 3,61 t/ha v roce 2023 na 2,81 t/ha v roce 2024.

Naopak okopaniny si vedly příznivě, hodnota produkce cukrové řepy vzrostla o 13,3 % na 1 958 Kč/ha a brambor o 16,7 % na 1 331 Kč/ha. Zelenina zaznamenala nárůst o 20,8 %, byť při relativně nízkém podílu ve struktuře produkce. Krmné plodiny zvýšily svůj podíl na RV z 4,8 % na 5,9 %, což signalizuje mírný posun ve struktuře osevu směrem k plodinám mimo tradiční obchodovatelné komodity.

Graf 1: Produkce a podíly plodin na produkci v podnicích polní výroby, 2023 a 2024. U kategorie ostatní polní plodiny se jedná o agregovanou skupinu, která zahrnuje: luštěniny, brambory, cukrová řepa, olejniny a přadné plodiny včetně semen, chmel, tabák, ostatní technické plodiny. Zdroj: Šetření FADN ČR.

Náklady

Celkové náklady na hektar zemědělské půdy se v roce 2024 snížily o 6,6 % na 41 643 Kč/ha, tedy podstatně méně, než klesla produkce – náklady se tak staly relativně vyššími vůči hodnotě produkce. Výrobní spotřeba klesla o 9,9 % na 26 320 Kč/ha, což bylo způsobeno především poklesem cen nakupovaných hnojiv o 22,4 % na 4 356 Kč/ha a nákladů na nakupovaná a vlastní krmiva (souhrnně o 37,1 % na 903 Kč/ha). Svůj vliv měla i nižší produkce živočišné výroby, která však reprezentuje pouze necelých 5 % na celkové produkci podniků polní výroby. Náklady na prostředky ochrany rostlin klesly mírněji, o 5,4 % na 3 577 Kč/ha.

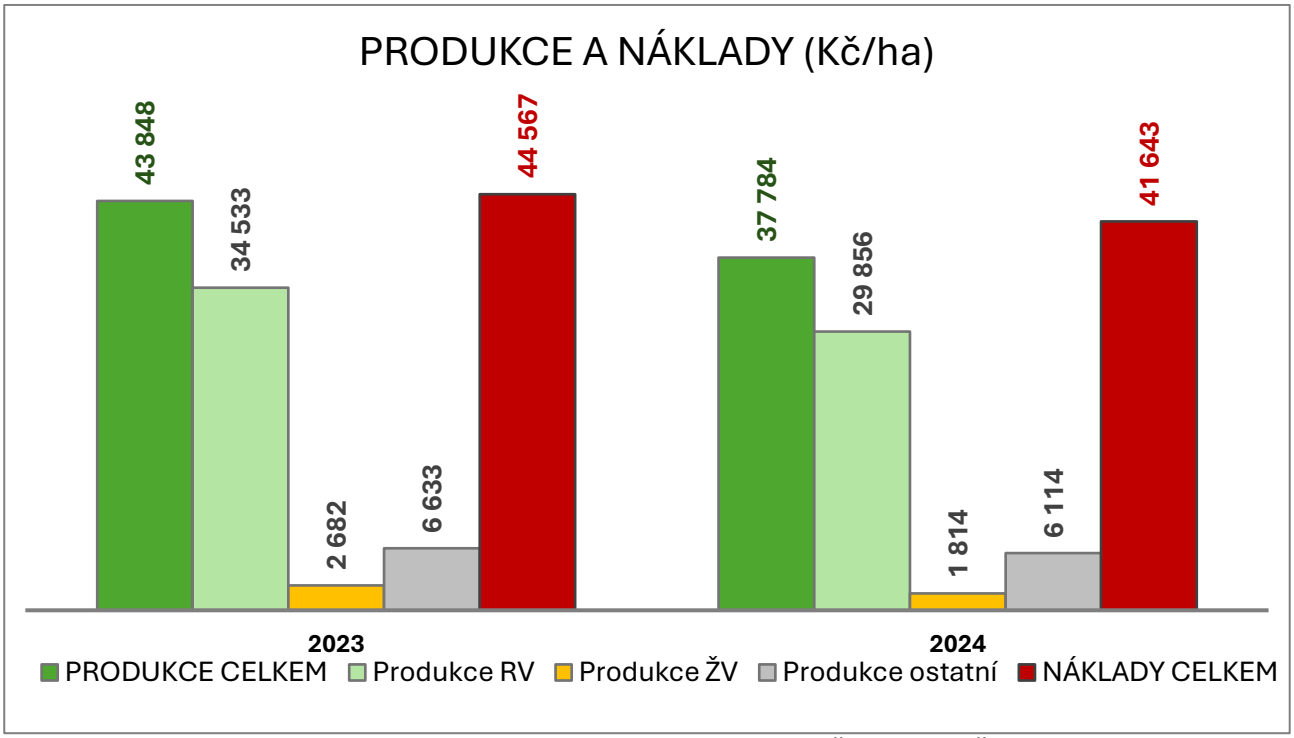
V rámci ostatních věcných nákladů poklesly náklady na budovy a stroje o 8,3 % na 3 845 Kč/ha a náklady na energie o 3,2 % na 4 008 Kč/ha. Externí faktory se vyvíjely rozdílně: osobní náklady klesly o 5,3 % na 6 197 Kč/ha, nájemné půdy a budov naopak vzrostlo o 7,7 % na 3 381 Kč/ha, což odráží zesílenou konkurenci o zemědělskou půdu. Odpisy mírně vzrostly o 2,3 % na 4 990 Kč/ha.

Tabulka 1: Nákladové položky v podnicích polní výroby v letech 2023 a 2024 (Kč/ha)

Nákladová položka (Kč/ha)	2023	2024	Změna 24/23
Osiva (nakupovaná + vlastní)	2 916	2 738	−6,1 %
Hnojiva nakupovaná	5 616	4 356	−22,4 %
Prostředky na ochranu rostlin	3 783	3 577	−5,4 %
Ostatní náklady rostlinné výroby	828	848	+2,5 %
Krmiva (nakupovaná + vlastní)	1 435	903	−37,1 %
Ostatní náklady živočišné výroby	212	216	+2,1 %
Specifické náklady OGA	1 757	1 774	+1,0 %
Náklady budov a strojů	4 193	3 845	−8,3 %
Energie	4 140	4 008	−3,2 %
Služby	2 057	1 984	−3,5 %

Nákladová položka (Kč/ha)	2023	2024	Změna 24/23
Ostatní náklady	2 281	2 071	−9,2 %
Osobní náklady	6 547	6 197	−5,3 %
Nájemné půdy a budov	3 139	3 381	+7,7 %
Nákladové úroky	784	756	−3,7 %
Odpisy	4 878	4 990	+2,3 %
CELKOVÉ NÁKLADY	**44 567**	**41 643**	**−6,6 %**

Zdroj: Šetření FADN ČR. Specifické náklady OGA = náklady spojené s ostatními výdělečnými činnostmi (agroturistika, zpracování produkce, obnovitelná energie aj.).

Graf 2: Produkce a náklady v podnicích polní výroby (Kč/ha), 2023 a 2024. Zdroj: Šetření FADN ČR.

Provozní dotace a podpory

Objem provozních dotací a podpor na hektar zemědělské půdy se v roce 2024 zvýšil o 9,9 % na 7 893 Kč/ha (z 7 181 Kč/ha v roce 2023). Nejvýznamnější položkou jsou platby oddělené od produkce (BISS, Malý a Mladý zemědělec aj.) s podílem 65,8 % na celkových dotacích a hodnotou 5 193 Kč/ha (+5,5 %). Dotace na oblasti s přírodními omezeními (ANC) vzrostly o 11,2 % na 363 Kč/ha, zatímco environmentální dotace zůstaly téměř na úrovni předchozího roku (304 Kč/ha, −0,8 %). Výraznější meziroční nárůst zaznamenaly ostatní dotace, zahrnující podpory na OZE, plodiny, zvířata a další (+53,7 % na 984 Kč/ha) a dotace na externí faktory (+20,6 % na 218 Kč/ha).

Hospodářský výsledek

Hrubá přidaná hodnota podniků polní výroby klesla meziročně o 11,7 % na 18 996 Kč/ha a čistá přidaná hodnota o 15,9 % na 14 006 Kč/ha. Ukazatel čisté přidané hodnoty na roční pracovní jednotku (ČPH/AWU) se snížil o 14,3 % na 840,3 tis. Kč/AWU.

Meziroční porovnání přineslo zajímavé zjištění o rozdílném vývoji u obou právních forem podnikání. Zatímco podniky fyzických osob si v roce 2024 dokázaly udržet stabilní hospodářský výsledek – jejich ČPH/AWU dokonce meziročně vzrostla o 2,9 % na 769,5 tis. Kč/AWU a důchod ze zemědělské činnosti klesl jen mírně, o 3,0 % na 11 206 Kč/ha – podniky právnických osob zaznamenaly výrazně horší výsledek. Jejich ČPH/AWU klesla o 23,2 % na 912,0 tis. Kč/AWU a důchod ze zemědělské činnosti se vlivem externích faktorů (osobní

náklady, nájemné půdy a budov a nákladové úroky) propadl z kladné hodnoty 3 572 Kč/ha v roce 2023 do záporných −1 226 Kč/ha v roce 2024. U PFO je tato nákladová položka výrazně nižší než u PPO, vzhledem k tomu, že u PFO převažuje neplacená pracovní síla a osobní náklady PFO činí jen 15 % hodnoty PPO. Podniky právnických osob specializované na polní výrobu tak v průměru hospodařily se ztrátou na této finální úrovni ukazatele hospodářského výsledku, což je vzhledem k jejich dominantnímu podílu na obhospodařované ploše i produkci tohoto výrobního zaměření závažné zjištění.

Závěr

Meziroční srovnání let 2023 a 2024 ukazuje, že podniky polní výroby čelily druhým rokem v řadě poklesu produkce i cen, přičemž náklady se nesnižovaly srovnatelným tempem. Zatímco menší podniky fyzických osob dokázaly díky nižší nákladové zátěži a odlišné struktuře hospodaření tento tlak v roce 2024 relativně dobře kompenzovat, větší podniky právnických osob dosáhly na úrovni finálního ukazatele hospodářského výsledku (DZČ) záporné hodnoty. Další vývoj podniků polní výroby bude ovlivňován zejména vývojem cen vstupů a zemědělských komodit, klimatickými a povětrnostními podmínkami, změnami ve struktuře osevních ploch a volbě plodin a rovněž schopností podniků přizpůsobovat výrobní postupy a využívat technologický pokrok ke zvyšování efektivity výroby a produktivity práce. Podrobnější ekonomické ukazatele zemědělských podniků specializovaných na polní výrobu i ostatních výrobních zaměření jsou dostupné ve výstupech Kontaktního pracoviště FADN ČR na webových stránkách https://fadn.cz.

Autoři: Ing. Martin Zelený, Ing. Petra Bílá, Ph.D.
Kontaktní pracoviště FADN ČR, Ústav zemědělské ekonomiky a informací